

NACHTEVENING
/
DE LAATSTE TRAGEDIE
/
EEN ZONNIGE VERSCHRIKKING

Pieter De Buysser

MEDEA

Je deed zo.

Je kwam naar mij.

Ik herinner me zo iets.

Misschien kan je nu zo.

Wat je daarnet deed.

Nee, jij trok aan mij, verder dan dit.

En dan zou ik, maar ik viel.

Er was iets hiervoor,

dat kijken naar mij,

van voor ik het vergeten ben.

Je arm was hier, op mijn rug.

En dan zou ik zo iets.

Maar ik viel.

JASON

Ik haat je.

Ik ben hier nog alleen om je te verminken.

MEDEA

Ik ben gisteren terug gegaan naar het bos. Ik heb mijn schoenen uitgedaan aan de rand. Ik heb in de sporen van onze kinderen, over de keien, de naalden en doornen gelopen naar de plek waar ik ze gedood heb. De lichamen waren weg. Niets in het bos herinnert nog aan wat daar gebeurd was. Een slak klom op een stuk schors naar boven.

JASON

Je moet niet praten. Je moet voor mij zorgen. Ik ben je man. Kook iets voor mij.

MEDEA

Wat wil je lieveling?

JASON

Aardappel.

MEDEA

Dat kan ik voor je doen.

JASON

Ik wil alle aardappelen van onze grond.

MEDEA

Alle?

JASON

En als je ze allemaal met je hand uit onze grond gehaald hebt, wil ik dat je naar de grond van de buren gaat. Laat de gaten leeg. En dan haal je van het hele land alle, alle aardappelen uit de grond. En dan ook van de buurlanden. Breng mij alle aardappelen en kook ze gaar.

MEDEA

Dat kan ik niet liefje.

JASON

Ik wil er een klontje boter bij.
De vrouw die alles kan.

MEDEA

Ik heb dat niet gekund.

JASON

De vrouw die zelfs dingen kan die ze niet kan.

MEDEA

Weet je nog hoe, die eerste jaren, de jongste zich optrok aan de spijlen van zijn bedje, iedere ochtend het zelfde ritueel, we hoorden liggend in ons bed het dapper gekreffel, en dan nam jij me op je rug, want 's morgens was ik nog lomer dan honing, en dan droeg je me de kinderkamer in, en dan zagen we hoe hij zijn grote peuterhoofd achterover wierp en een lach de lucht in slingerde waarvan de melk uit mijn borsten begon te lopen...

JASON

Kleine druppels warme melk die traag over mijn rug rolden.

MEDEA

We kunnen een kind maken. Een jongetje, en dan nog een meisje, of andersom. We kunnen opnieuw beginnen. Ik ben nog niet te oud.

JASON

Hoe wil je dat ik dat kan?

MEDEA

Met dit lichaam van jou waar ik trouw aan zweer, met dit hart dat ik wil verlichten.

JASON

Je wil dingen die je niet kan, net zoals je dingen doet die je niet wil.

MEDEA

Ik ben mens.

JASON

Een vrouw die haar kinderen doodt is geen mens meer.

MEDEA

Zie mij. Wat ben ik dan?

JASON

Een mens. Een rekbaar begrip.

MEDEA

Noem me dan anders.

JASON

Er zijn geen woorden voor.

MEDEA

Verzin ze dan, maak ze, smeed ze, aangepast aan je vrouw.

JASON

Je bent mijn vrouw niet meer.

MEDEA

Zie mij. Wat ben ik dan?

JASON

Mijn vrouw.

Een genocide op enkels.
Het meisje dat de wetten uitwist.

MEDEA
Waar verlang je naar, nu?

JASON
Zwijg.

MEDEA
Je vel is week van verlangen. Ik ken je, wat wil je?

JASON
Ik mis mijn kinderen.

MEDEA
Die heb ik vermoord.

JASON
Ik kan dat niet horen.

MEDEA
Ik nam eerst de jongste in mijn armen. Ik legde je groene trui om haar schouders want het was koud. Ik zei tegen de drie anderen dat ze elkaar een hand moesten geven, de oudste had haar arm in de mijne gehaakt, ik was er van overtuigd dat ze begreep wat ik deed, niet waarom ik het deed maar dat ik het deed, en dat ze het me vergaf. We liepen naar buiten, de weg op, tot in het bos. Ik gooide een koord om een tak, daar waar de zon gevierendeeld wordt door de punten van de bomen.

JASON
Ik zei dat ik dat niet kan horen.

MEDEA
Maar je hebt iedere letter gehoord die ik gezegd heb. Dus je kan meer dan dat je denkt. Net als ik.

JASON
Het is misselijk te doen alsof ik ben zoals jij. Niemand is zoals jij.

MEDEA

Iedereen is zoals ik. Alleen ben ik mooier. Het stille oog van de orkaan onder lange wimpers.

JASON

Je bent om te kotsen.

MEDEA

Je liegt. Je wil vrijen.

JASON

Ja. Ja ik wil vrijen. En mijn zaad zal dwars door je lichaam schieten, fluitend je rug en je achterhoofd doorboren en blijvend wegschieten de onmetelijke ruimte in.

MEDEA

Dat wil ik niet. Ik wil je zaad in mij ontvangen.

JASON

Jij hebt geen schoot meer. Jij bent voorbij onkuis, jij bent onthuis.

MEDEA

Waarom blijf je dan bij mij? Het is maanden geleden, de kinderen zijn dood en begraven en jij blijft bij mij, waarom ben je nog altijd niet weg?

JASON

Om je de rest van mijn dagen te kraken. Dat begrijp ik zelf ook niet. Je bent al zo mismaakt dat ik daar niet veel aan toe te voegen heb.

MEDEA

Er is daar, daar en daar een deur.

Ga dan. Je haat me. Maar je gaat niet. Omdat je hier thuis bent. Hier doe je dingen die je niet wil, en wil je dingen die je niet doet, dat heet: thuis. Je houdt van me.

JASON

Ik heb geen idee waarom ik hier nog ben. Het is zo.

MEDEA

En meer nog dan dat je mij haat, haat je je haat, want zij houdt je volledig in haar greep. Ik begrijp dat liefje, ik ook, ik verafschuwde niet zozeer jou en wat je me misdaan hebt, ik haatte het dat ik gegijzeld werd door mijn eigen haat die net daardoor uitbreidde tot ik door mijn eigen almaar aangroeiende haat omcirkeld was. Ik werd de prooi van een roedel wolven die almaar door uit al mijn openingen kwam gekropen.

JASON

Praatprut. Verklaarbarakken van bordkarton.

MEDEA

Weet je nog die zomer op het plein? De heetste namiddag van ons eerste jaar samen. Er werd op de terrassen anijs gedronken en een stel muzikanten zat onder de platanen te spelen. Ik trok je aan je arm het plein op en daar in het midden zijn we beginnen dansen, je rook naar zeezout en je had witte randen op je bruingebrande armen. Ik herinner het me helderder dan de hemel toen was: ik wist: ik kies. Nu. Ik riskeer, en ik nam je mee, en we dansten. Ik wist: hier verlaten we thuis, hier beginnen we. Zo eenvoudig is het. En we hebben vier kinderen gemaakt, en we zijn gelukkig geweest lieve Jason.

JASON

Dat jij ons geluk nog kan uitspreken. Dat de letters niet verschroeien in je mond. Eerst heb je je kinderen vermoord, en nu leg je het alfabet in de as. Wat is het volgende? Wanneer ga jij stoppen?

MEDEA

Denk aan toen onze eerste zoon voor het eerst op jouw paard zat, de manen in zijn handen geklemd en zo glunderen dat de zon er beschaamd van werd.
Of hoe onze kleine dochter urenlang kon kauwen op een mootje verse vis.

JASON

Hoe kan jij dit nog zeggen? Jij die hen de ogen hebt ingedrukt, een touw rond de nek hebt gehangen, opgeknoopt en zacht aan hun tenen bent gaan hangen om de nek te breken.

MEDEA

Ik zeg dit uit liefde voor jou, omdat ik vergiffenis wil, zo onmogelijk de daad die ik heb gedaan, zo onmogelijk is wat ik nu wil.

JASON

Je stopt niet. De hele wereld verdwijnt in de put die je hart is.

MEDEA

Van het donkerste heb ik het donkere gezocht en gevonden. Nu wil ik van het lichtste het licht vinden.

JASON

Mij vragen jou te vergeven is de wreedheid van je daad herhalen. Jouw onmenselijke, monsterlijke moorden willen vergeven is opnieuw onmenselijk.

MEDEA

Dat weet ik. Ik vraag het onmenselijke.

JASON

Ik vraag dat je nu verdwijnt, dat je verdwijnt in het zwarte gat dat je zelf bent en dat alles verslindt en vernietigt.

MEDEA

Er moet iemand zijn die het onmenselijke een plaats geeft: hier ben ik. Ik wil de nachtevening, ik wil het ogenblik waarop de nacht even lang is als de dag, waarin het licht het donker evenaart. Je hebt gelijk liefje, ik heb het onmogelijke gedaan. Ik heb het zwart van de nacht nog zwarter gemaakt dan zwart. En hoe afschuwelijk ook, het ging me zo vanzelfsprekend af als knippen met mijn ogen. Als ik dat kan, dan moet ik ook een dag kunnen maken die nog lichter is dan licht.

Ik wil dat we nu samen gaan voor de volgende ultieme daad, even ontspoord, even onredelijk als toen ik het touw rond de nek van onze kinderen legde. Vergeef me. Blijf me schuld toekennen. Herinner wat ik gedaan heb. Ik heb ze bij de hand genomen. Ik heb gevraagd om de voordeur achter hen dicht te trekken, we zijn het bos in gegaan, tot aan de plek met de vier beuken. Ja ik heb hen eerst de ogen ingeduwd. En nu: vergeef me.

JASON

Ik ben bang van je vergeving. Waar komt die vandaan?

MEDEA

Er kan alleen maar vergeving zijn als er iets onvergeeflijks is. Daar heb ik al voor gezorgd.

JASON

Je vraagt iets bovenmenselijks. Het is niet juist, het is de vierkante cirkel. Het ondermijnt het recht, de politiek, de logica.

MEDEA

Ik vraag, ik beveel niet. Alleen slachtoffers hebben het recht te vergeven: jij.

Zonder vergeving blijven we slachtoffers, verplet onder het verleden. We kunnen onze vrijheid terug schenken.

JASON

Hoe wil je nu dat ik vergeet?

MEDEA

Dat wil ik niet. Vergeten is onze dronkenschap aanhouden, deze roes van haat en deze trage vernietiging van elkaar. We mogen niet vergeten. Verafschuw wat ik gedaan heb. Maar heb mij lief.

JASON

Vergeten is verraden.

MEDEA

Ja. Ik wil ons terug geven aan onszelf. Niet uitwissen, vergeven.

JASON

Er is geen excuus.

MEDEA

Ik wil geen excuus.

Ik heb geen hersenverweking die me kan excuseren.

Ik heb geen gedoemd leven geleid waarin ik

oh en ah

als vrouw niet kon zijn wie ik wilde zijn.

Er is geen hok dat me beschermt.

Geen kink in de kabel.

Geen knik, geen gebroken ik.
Geen psychologietje, biologietje dat me wit kan wassen.
Er is geen onschuld.
Ik heb het gedaan.

JASON

Je hebt het gedaan. Zeg het en blijf het zeggen.

MEDEA

De jongste vroeg: wat ga je doen mama? Ik zei: iets wat je beter niet ziet. En ik drukte mijn vingers in zijn ogen. Hij brulde als een dier dat vier keer groter was dan hij. De anderen hebben het nog gezien, ze wilden weglopen maar hun benen waren zwaarder dan de beukenbomen. Het koste me geen moeite om je mooie dochter bij mij te nemen. Met haar mond half open keek ze me aan. Wijd gesperde ogen, groot en hard als een op slag bevroren zee. Ik drukte kort en krachtig. Ze zakte door haar knieën. Je bevertje, zo noemde je hem toch graag, schoot weg maar hij struikelde. Ik heb hem probleemloos bij zijn linkerenkel kunnen grijpen. Ik sleepte hem over de grond tot bij zijn broer en zus die tussen de beukenootjes en hun aan een vliedraad hangende ogen lagen te gillen van de pijn. Hij lag op zijn rug. Ik ben boven op hem gaan zitten, keek voor mij uit, ik herinner me zelfs dat ik een eekhoorntje op een tak zag wippen, en ik duwde zijn ogen uit. Ik zal dit blijven vertellen. Onze jongste dochter stond de hele tijd bewegingloos te kijken, zij heeft nog het meest gezien, en dat spijt me, haar onderste kaakbeen hing slap naar beneden en ze maakte een laag, stotend geluid als van een kalf dat de veearts moest ondergaan. Haar ogen waren week van de tranen die wachtten op een dijkbreuk toen ik er met mijn vinger in ging. Dat dit niet vergeten wordt. Vanaf nu zal ik om de zes maanden, telkens op de dag van de equinox, zal ik het hele verhaal vertellen. Ik wil mijn wandaden niet vergeten. Maar blijf ze niet gebruiken om de geschiedenis af te sluiten.

JASON

Je wil dat ik vergeef wat menselijkerwijze niet vergeven kan worden.
Maar zie mij, dit is het lichaam van een mens en niet van een god.

MEDEA

Er was toen geen god om me te stoppen, en er is nu geen god die me doet beginnen. Ik wil beginnen. Ik beloof.

JASON
Dit is waanzin.

MEDEA
Vergeven heeft redenen die de rede ontsnapt.

JASON
Je verdient geen vergeving.

MEDEA
Niemand verdient dat. Verdienen is tellen, aanrekenen, afrekenen. Of ik krijg het van jou, of we blijven meetellen in deze eindeloze afrekening.

JASON
Hoe kan ik doen wat ik niet kan?

MEDEA
Jij en ik kunnen wat niet kan: deze dodendans te onderbreken, een begin maken.

JASON
Hoe kan je dit beloven?

MEDEA
Mijn belofte is geen weg naar zekerheid. Mijn belofte –hier nu luister- legt onze toekomst niet vast, ze opent ze. Mijn belofte is kwetsbaar als onze kinderen.

JASON
Je zal zo doen.
Je zal naar mij komen.
Ik herinner me dat ik het vergeet.
Misschien kan je nu zo.
Wat je daarnet deed,
maar dan anders.
Nee, ik zal aan je trekken, verder dan dit.
En dan zal ik, maar ik zal opstaan.
Er zal iets zijn hierna,
dat kijken naar mij,
dat ik niet kan voorzien, van voor ik het me herinner.

Je arm zal hier zijn, op mijn schouder.
En dan zou ik zoïets.
Maar ik zal opstaan.
Ik vergeef je.

De laatste tragedie.

Het verhaal dat ik u nu al moet vertellen heeft zich nog niet afgespeeld. Maar de zekerheid dat dit zal gebeuren is zo onoverkomelijk, dat ik het u al meteen vertel in de verleden tijd. Het bespaart u de kostelijke illusie dat er toch nog iets aan te doen zou zijn. Dat is er namelijk niet. U kan meteen beginnen met uw rouw en uw verdriet.

Ze waren met zijn vieren. En ze gingen de laatste tragedie spelen. Het sluitstuk. De koningin van het theater gingen ze grandioos ten onder laten gaan in één roekeloze, alles verblindende voorstelling. De tragedies universele vernietiging, minder hadden ze niet voor ogen.

Ze waren daar klaar voor. Hun kennis van de geschiedenis had zich geculmineerd in een eruditie die aan praalzicht geen boodschap meer had. Ze omgaven zich met eenvoud, elegantie en fijngevoeligheden zo subtiel dat niemand ze nog opmerkte. Hoe ze heten kan niet worden doorverteld, ze stonden erop om hun persoonlijke naam te laten rusten in de schaduw van deze opdracht. Eer en roem hadden ze alle vier al in overvloed genoten. Eén kwam uit Athene, een ander uit Londen, de derde uit Parijs en de laatste uit Berlijn. Elk afzonderlijk had zich in zijn omgeving zodanig bekwaamd in de kunst van het toneelspel dat ze soms al op jonge leeftijd de hoogste onderscheidingen en lofbetuigingen hadden gekend. Daar deden ze het niet meer voor. Deze vier wilden de wetten van hun vak verkennen, ze wilden hun tijd begrijpen en het gesprek met hun lotgenoten omvormen tot een harmonia mundi.

Ze trokken zich terug in een oud en reusachtig theater dat met de modernste technieken was uitgerust, gelegen in centraal Europa, op wat ze noemden de

plexus solaris van het continent. Vier maanden zouden ze in afzondering werken. Op het eind daarvan zouden de deuren open mogen, en zou het gehavende, bange, Europese volk worden uitgenodigd.

Hoe de eerste discussies verliepen is niet helemaal geweten. Ze waren namelijk erg gesteld op de beslotenheid van hun werkomgeving. Wat ik weet, weet ik van de traiteur en traiteurs zijn niet de meest betrouwbare lieden. Omdat de vier zo in hun werk opgingen vergaten ze wel eens te eten en te drinken. Onze bron heeft bekend dat hij zijn mond meer dan eens heeft gezet aan de aldus overgebleven opportuniteiten. In hoeverre dat zijn relaas heeft beïnvloed zal wel nooit geweten zijn.

De eerste maand was hun gespreksonderwerp: waarom precies willen we van de tragedie verlost geraken? Het was van belang een helder antwoord te kunnen formuleren op die vraag het gaat hier om het uiteindelijke doel van hun missie. Dagen gingen voorbij. Soms zaten ze al gedisciplineerd om 9 uur 'ochtends alle vier aan de lange tafel, koffie en vruchtensappen nippend elkaar aan te kijken, zonder een woord te zeggen. Dat kon duren tot makkelijk vier uur in de namiddag, dan was het meestal de Athener die als eerste, na zeven uur stilzwijgend de anderen te hebben aangekeken, de repetitieruimte verliet om even wat wind door zijn kop te laten jagen.

Waarom willen we de tragedie vernietigen?

De doorbraak kwam er door gebruik te maken van de zinswending die een afgedragen cliché is in de meest banale domeinen van het leven, maar die in de existentielere kwesties een archetype blijkt te zijn: de vraag stellen is ze beantwoorden.

De monden begonnen te ratelen en zouden niet meer rusten tot de volgende ochtend.

‘Is er dan misschien iemand die de tragedie wil behouden?’ Klaterde de Athener. ‘En als die arme geest hier aanwezig is, zou die dan niet beter meteen opkrassen?’ De Berlijner juichte van plezier. ‘Wat een meelijwekkend schepsel wil de mens toch blijkbaar blijven door de wereld te herleiden tot een pijnplek in de overtuiging dat het voor zijn eigen goed is’? De Parijzenaar liep naar de vensters en zwierde ze open als de vleugels van een albatros: ‘de vreugde, collega’s! Het is de meest ongekende bron van wijsheid, wat zeg ik: de vreugde is bron en einddoel van de wijsheid, maar waar zit die in onze beschaving van klein pierke? Alleen maar bij die paar zonnige zotteriken die met de vogels spraken’? De Londenaar leunde gevaarlijk ver achterover op zijn stoel ‘haha, ik zie het, ik zie het! Met wat een verziende breinconstructies, met wat een slavernij heeft de traditie van de tragedie ons opgezaagd?’ ‘Laat ons even redeneren’, sprak de Berlijner: ‘Aristoteles’ definitie van de tragedie gaat als volgt: ‘De tragedie is de volledige en luisterrijke nabootsing van een ernstige handeling, in verfraaide taal, door acterende mensen (en niet door middel van een vertelling), met het doel bij de toeschouwers huiver en vrees te verwekken zodat zij zich van deze emoties, als van een bezoedeling, kunnen ontdoen.’

‘Theater als grote kuis.’ Riep de Parijzenaar, je moet er maar zin in hebben, en terwijl trok hij de manden open met oesters en exotisch fruit die tot dan toe onaangeroerd waren gebleven. ‘Tot diep in de 19de eeuw werd deze catharsisleer onderbouwd door de temperamentenleer van Hippocrates.’ Zei de Berlijner fijntjes. ‘Die komt erop neer dat een ziekte altijd het gevolg is van een teveel aan vocht zoals slijm, bloed en gal. Wil je de zieke genezen moet je hem van zijn teveel aan vocht bevrijden, het passende vocht moet bij de passende ziekte worden afgedreven.’ De Parijzenaar slurpte zijn zesde oester binnen. ‘Ook emoties als angst zijn een vocht. Zoals men zich van

zijn geelzucht kan bevrijden door een galafdrijvend middel, zo kan men zich van zijn angst bevrijden door naar het theater te gaan: de toeschouwer injecteert zich met huiveringwekkende gebeurtenissen en bevrijdt zo de vochtophoping genaamd angst.’ De Londenaar kwakte met zijn stoel achterover, van op de grond ging hij verder: ‘Voor onze hedendaagse blik, met de inzichten van de psychologie, de geneeskunde en de psychoanalyse is deze theorie vooral sappiger dan dat ze waar is. Maar wat belangrijker is: ze is de wetenschappelijke pendant van een ethisch perspectief.’ Hij lag plat op zijn rug, zijn handen maakte intelligente, docerende gebaren, en zijn benen lagen nog rustig op zijn stoel. ‘Als wij de tragedie met wortel en al willen uitroeien, is het omdat wij van dat ethisch perspectief verlost willen.’ ‘En wel meteen!’ moet de Athener die al dicht bij het fruit stond toen gezegd hebben. ‘Altijd opnieuw dat zelfde verhaaltje: de Grieken begonnen ermee: genezing gebeurt door inname van tegengif, dat is de strontvervelende farmacie van het Griekse erfgoed. Het gezonde wordt bewerkstelligd door inname van het ongezonde.’ Omdat de Athener nu bij de banaan en de perzik ook een clemantientje in zijn mond begon te duwen ging de Parijzenaar verder: ‘De Christelijke traditie heeft dat verder gezet: Verlossing door het kwade. Christus is de ultieme metatragicus: hij wou het einde van het tragische tijdperk aankondigen door lessen in liefde te geven, en de kwintessens van zijn les is dat hij zelf aan een koppel houten balken is gespijkerd.’ De Parijzenaar wou dat gespijkerd van een passend gebaar voorzien maar hij bleef met zijn mouw haken achter een metalen pin op de vensterbank die dient om de duiven en hun stront van het gebouw weg te houden. Daarom ging de Berlijner voort: ‘Ik ken die farmacie. Het kwaad wordt bestreden door een ander kwaad. Dat apothekerskastje wordt nog altijd geplunderd door wereldleiders met plannen en idealen: ik ga je slaag

geven maar het is voor je eigen goed. In Bagdad hebben ze echt geen gevoel voor het tragische, die verzetten zich! Die domoren. Die Islamitische varkentjes. Geen oren naar het paardenmiddel van een stevige, Westerse tragedie!’

‘Kom, kom,’ sprak de Brit, ‘ik begrijp wat je bedoelt maar je moet daar niet onze troepen door in diskrediet brengen’. ‘Jullie troepen! En jij gaat die verdedigen?’ riep de Berlijner verbaasd.

Op dit moment valt er een hiaat in het verhaal. Wat we nog weten is dat de Parijzenaar zo geschrokken was van de opmerking van de Londenaar dat hij zijn lip had opengesneden aan een oesterschelp. Onze bron werd voor die kwetsuur volstrekt onterecht verantwoordelijk gehouden, en moest bijgevolg maken dat hij wegkwam.

In elk geval was de verdeeldheid gezaaid. En ze zou onherstelbaar blijken. Elk begon dan wel nog net niet zijn nationale identiteit te verdedigen, respect en begrip voor elkaars eigenheid moest de komende weken worden afgedwongen.

Pas toen onze bron het menu voor de volgende maand wou komen bespreken, kon hij de schade opmeten. Die bleek aanzienlijk. Elk had in een hoek van de repetitieruimte zijn eigen werkplek ingericht. Daar studeerden en schreven ze elk afzonderlijk. Muziek mocht alleen nog met de koptelefoon beluisterd worden en iedereen sprak in zijn eigen taal, wat gelukkig voor geen van de vier een probleem vormde.

Desalniettemin schoot het werk goed op. Ze vonden al snel een gemeenschappelijke grond vanwaar ze verder konden werken.

De Athener vroeg het woord: ‘Het perspectief en de houding die aan de grondslag ligt van de tragedie is een behoudsgezinde. Hoeveel kritiek er in de tragedies ook op de instellingen wordt geformuleerd, fundamenteel is ze

conservatief. Conservatief en nationalistisch. Ze is dat om twee redenen: één extern en één intern. In de 4de eeuw voor Christus bloeide de Griekse tragedie op. Dat is de periode waarin het immense gevaar dreigde van de oorlog met het zoveel grotere Perzische rijk. Ik durf zelfs zo ver gaan te stellen dat het door die externe dreiging is dat de Griekse tragedie zo'n bloei heeft gekend.' De Parijzenaar vroeg het woord. 'Zeer interessant collega. Bij ons zien we een gelijkaardige gelijktijdigheid. De Franse tragedie ontstond in de tweede helft van de 17de eeuw. Onder het gevaar van een vernietigende burgeroorlog van de Katholieke Franse staat en het Jansenisme. De tragedie bloeide onder de bedreigde Franse staat.'

De Londenaar viel bij: 'De hoogdagen van de Engelse tragedie zijn gelijktijdig aan de verlokkingen van de dreigende, vreemde oceaan en de nieuw te veroveren gebieden. Alle oceanen moesten Brits worden. De tragedies bloeiden. Collega's: de periodes van heftig nationalisme, gevoed door veroveringsdrang of door een bedreiging, en periodes waarin de tragedie bloeide zijn volstrekt gelijktijdig.'

'Dat is niet verwonderlijk', zei de Berlijner. 'De tragedie moet de moraal van de burger versterken. En ze doet dat ook. Ze bevestigt de bestaande morele orde. De tragedie is ook intern fundamenteel conservatief. In de tragedie zien we de ceremoniële herhaling van iemand die de wet overschrijdt. Het publiek siddert en beeft. Zo veel verschrikking als gevolg van die overschrijding, en in het vervolg gehoorzaamt het de goden en aanvaardt het zijn lot.' 'Een behoudsgezindheid trouwens', zo viel de Parijzenaar bij, 'die ook blijkt uit de formele aspecten van de klassieke tragedies: het genre blinkt niet uit in durf, experimentele inventiviteit, of transgressie van haar eigen formele wetten. De tragedie, zelfs de meest subversieve en twijfelzieke tragedie, speelt zich af in een kader waarin

uiteindelijk de ethische en esthetische wetten gekend zijn, en als ze niet gekend zijn toont het de verschrikkingen die het verlies van die kennis met zich meebrengt. De tragedie staat uiteindelijk altijd aan de kant van de goede orde.'

Ze waren die avond blij het hierover eens te zijn. En ze gingen alle vier elk tevreden naar hun kamer. Hun bed was zacht, ze waren hier nu al enkele weken en ze wisten intussen hoe hun kopkussen te leggen om lekker te kunnen slapen.

De volgende ochtend wilde onze bron het ontbijt brengen, maar hij mocht niet meer binnen. Door een kier in de deur werd hem verteld dat hij de bevoorrading op de drempel mocht zetten, en dat ze door niemand meer gestoord wilden worden.

Van dan af was alle contact met hen verloren.

Op het uur en de dag dat de première stond aangekondigd kwamen de auto's en de bussen de heuvel opgereden waarbovenop de schouwburg was gelegen. 800 man, een uitgelezen publiek dat zichzelf de gelukkigen noemde als eerste de voorstelling mee te kunnen maken die een schisma zou beteken in de Westerse theaterpraktijk. Het was half 8 en nog steeds waren de deuren dicht. De lichten van het theater brandden niet en alles leek op slot. De meesten vonden dit al een fantastisch concept: wat gaan we nog meemaken! De spanning was te snijden, om 8 uur, het uur waarop was aangekondigd dat de voorstelling zou beginnen, stonden 800 mensen muisstil voor de deur. Iedereen hield de adem in. Er gebeurde niets. Om 10 na 8, riep een student van de toneelschool: het is een test: we worden op de proef gesteld, willen we dit wel zien of willen we dit niet zien. Iedereen was het er onmiddellijk

mee eens dat ze dit wilden zien. Ze beukten de deur open. Zo'n bereidwillig publiek, zo'n saamenhorigheid, het was volop bezig een unieke theaterervaring te worden. Het theater was leeg en koud. Niemand zei een woord. Voorzichtig werden er trappen op gegaan, er werd een lichtschakelaar gevonden, alleen het wit tl-licht van een noodverlichting, en 800 mensen die het statige theater verkenden. Een paar dapperen liepen naar boven en vonden de lege repetieruimte. Niets. Netjes opgeruimd, niets achtergelaten, geen persoonlijke spullen maar ook geen brief. Niets. Pas rond half drie die nacht verliet de laatste het theater, en daalde terug de berg af. Niemand wist of hij nu ontgoocheld of verward of boos of net ongerust moest zijn.

Toen die volgende ochtend de krant werd opengedaan. Zagen ze over een hele bladzijde, waar anders een advertentie stond de volgende woorden.

De voorstelling is begonnen. Sinds wanneer ze bezig is, weten we niet exact, hoe lang ze duurt weten we evenmin. De laatste tragedie heet: Europa. U, Europeaan die deze krant leest, u staat middenin de tragedie. Bent u Turk of bent u Zweed, bent u atheïst, Islamiet of Calvinist, bent u liberaal of communist, welkom. Dit is de tragedie genaamd Europa. Haar tragedie is, helaas, dat ze geen tragedie meer heeft. Ze heeft geen hart meer dat nog gebroken kan worden: ze heeft er intussen 27 en binnenkort zullen er allicht nog een paar van splitsen. Dit is de tragedie van de onmogelijk geworden tragedie. Waar is de Wet die overschreden kan worden? Wie kan de goden nog opeten als ze niet meer meespelen? Wiens moraal gaan we bevestigen? Beste toeschouwer, lijdt mee, laat u meeslepen door het tragische lot van Europa: ze heeft net iets teveel oorlogen meegemaakt om identiteit en eenmaking. Ze is nu schizofreen en mank en gekwetst in haar

vrouwelijkheid, in haar ontvankelijkheid. Lijdt mee, en wie weet vindt u op de tast, in de blindheid haar eigen, haar enige levenskans: het uitstel van haar identiteit, het uitstel van haar Wet.

Een zonnige verschrikking.

Pieter Dames en heren: welkom. Wij zullen voor u, nu, ‘een zonnige verschrikking’ te water laten.

Sien Gaat het met u?

Gène Het gaat ja. Gaat het met u?

Sien Met mij gaat het en dat is geweldig.

Pieter Als ‘het’ gaat, is het goed. Als ‘het’ niet gaat is het niet goed. Over het algemeen ben je beter af wanneer het gaat. Maar wat is die ‘het’? Dat onbepaald ‘het’ waarvan we iedere wel dag iemand toewensen dat het met hem of haar meegaat? Wat een vreemde, misschien zelfs gevaarlijke wens eigenlijk: we weten bitter weinig van ‘het’ en toch wensen we van harte dat ‘het’ met hem of haar gaat.

Gène Het gaat ja.

Sien Met mij gaat het dus heel goed.

Pieter Een onbepaald ‘het’, een ‘het’ waar we geen vat op hebben, dat nooit verder benoemd wordt dan dat het ‘het’ is. Als we hopen dat het met je gaat, betekent dat ook dat het omgekeerde iets is dat we niemand toewensen.

Gène Nu, om eerlijk te zijn, met mij gaat het eigenlijk niet echt goed, om niet te zeggen dat het eigenlijk echt niet gaat met mij.

Sien Ja met mij daarentegen gaat het steeds beter, zo goed dat het met mij gaat.

Pieter Je hebt er alle belang bij dat het met je gaat, ook al blijft ‘het’ volstrekt duister, onvatbaar en resistent voor iedere poging tot verstandelijke

toe-eigening. Toch kunnen we uit het gebruik van ‘het’ één en ander afleiden: als iemand zegt ‘het gaat’. Dan kan je er van op aan dat het niet bijster goed gaat.

Sien Met mij gaat het echt zalig zelfs als ik erover nadenk, echt het gaat zo goed met mij, en met u nu?

Gène Het gaat.

Pieter ‘Het gaat’ is ok, maar het is niet ideaal. Het gaat immers altijd, met of zonder subject, willen of niet.

Gène Het gaat.

Pieter Als iemand zegt: ‘het gaat’, drukt hij zijn gelatenheid uit, een zeker voorbehoud tegen de maakbaarheid van de samenleving, het besef dat er altijd iets kan gebeuren dat buiten zijn plannen en berekening valt. Een besef dat hem daadkracht ontraadt, en hem eerder laat verwijlen bij het inzicht dat zijn berekeningen beperkte slaagkansen hebben.

Gène Het gaat.

Pieter Iemand die zegt: ‘het gaat’ is alleszins niet in volle creativiteit, hij is geen beslissende keuzes aan het maken, niets echt aan het verwerkelijken: hij kijkt naar de werkelijkheid en stelt daarbij vast dat het gaat.

Gène Het gaat.

Pieter Hij contempleert het besef dat zelfs onze beste berekeningen beheerst worden door het onberekenbare.

Sien Met mij gaat het dus fantastisch echt waar, ik ben! Ongelooflijk toch: Ik ben. Zo goed dat het met me gaat.

Gène Het is dat het gaat.

Pieter Er is ‘zijn’ en er is ‘gaan’ en die twee werkwoorden zijn aan het werk zonder hem.

Sien Met mij gaat het echt heel goed.

Pieter Als het goed met je gaat, dan ben je goed bezig, dan ben je met ‘het’ in een constructieve relatie: het doet iets met jou en jij doet iets met het, het gaat goed met je. Wat is nu die het? Wat is die ‘het’ waar we zoveel belang aan hechten dat het met ons meegaat?

Gène slaat achterover op zijn stoel

Pieter Het is het tragische. ‘Het’ is een afgrondelijke, aan alles voorafgaandelijk onpersoonlijkheid waar iedere betekenis stuk op loopt. ‘Het’ is het tragische dat op je hoofd terecht komt, en geen rekening houdt met je plannen, je oordelen, of je verzekeringen.

Het ‘het’ - dat ik vanaf nu het tragische noem-, vergezelt ons iedere dag.

Sien helpt Gène recht Trek het u niet aan: het gebeurt iedere dag.

Gène Miljaar de miljard de miljard de dju!

Pieter Haar banaliteit staat in schril contrast tot de emoties die ze opwekt.

Haar voorkeur voor verloren momenten staat haaks op het eeuwigheidskarakter waarmee ze toeslaat.

Aan het tragische is –per definitie- niet te ontkomen.

Gène Ik ging hier net iets zeggen, iets revolutionair aankondigen, een nieuw genre, een kunstvorm uitvinden, een...

Pieter Het tragische is onvatbaar voor de tijdsgeest, voor kunststromingen, voor avant-gardes, oorlogen, genocides of salonrevoluties. Het staat niet buiten de tijd, het heeft een geheime liaison met de tijd. Zoals u weet heeft het tragische binnen de kunsten haar vaste stek gevonden in het genre van de tragedie.

Sien tot Gène Maar je hebt nog niet de juiste vorm gevonden denk ik ...

Pieter De tragedie is een specifiek dramatisch genre met bepaalde formele regels. De tragedie heeft ook een gehandicapt zusje de komedie, zij is even begaan met het waarvan ik hoop dat het met u meegaat, alleen is zij iets

zotter van aard. Zo alomtegenwoordig en onveranderlijk het tragische is, zo onderhevig aan de tijdsgeest is de tragedie.

Gène De tragedie misschien, de tragedie? De tragedie?

Pieter De tragedie als dramatisch genre kent zijn momenten van bloei en zijn momenten van verkommering. Het tragische trekt zich van het wisselen van de seizoenen geen fluit aan.

Sien Een dakpan maakt het niet uit of ze nu valt op de kop van een Chinees in 6000 voor Christus, de kop van een boerke in de Middeleeuwen of de kop van een bediende van de Fortisbank. De dakpan: die valt. Maar de manier waarop we daarom treuren is ander in China dan in Fortisland.

Pieter De tragedie is een genre dat met zijn tijd meegaat, maar dat betekent niet dat er geen wezenskenmerken zouden zijn van het genre, die onveranderlijk terugkeren. De tragedie bevestigt de bestaande morele orde, door de gruwelijke gevolgen van de overschrijding van onze Wet, wordt de Wet bevestigd. De Wet is altijd de winnaar en ultieme overlever van de Wet.

Pieter Het zal u niet ontgaan zijn dat we momenteel in staat van oorlog zijn. De katholieke God wordt weer in al zijn glorieuze zichtbaarheid uit de kast gehaald want hij moet vechten tegen die Allah van de moslims. Onze waarden moeten versterkt worden tegen de invallen van de barbaren. Onze Wet heeft dringend nood aan versterking. Dat betekent dat wij ons waarschijnlijk de komende jaren kunnen verwachten aan een bloeiperiode van de tragedie. Dit historisch perspectief maakt dit hier plots acuut. De tragedie is het genre van de toekomst. Hoe meer de messen gewet worden, hoe stralender de toekomst van de tragedie. Zij zal de Wet doorheen haar symbolisch spel laten triomferen. Het tragische, nogmaals trekt zich daar niets van aan.

Sien Haast haaks op de traditie van de tragedie, is er de traditie van de avantgarde. Zij wil vooruit. Zij heeft niet zoveel oog voor het tragische. De historische avant-garde bestond uit mannen met plannen. Zij dronken zich moed in met de utopie dat ieder kunstwerk een hartversterkertje is voor de zich emanciperende mens. Terwille van die zich emanciperende mens, die dwaze kloot die het toch in zijn kop blijft halen om plannen te smeden ter verbetering en bevordering van het algemeen welzijn, terwille van hem ontwikkelde Adorno zijn gedachten over een historische avant-garde. Revoluties binnen de taalvormen, zoals die van Schönberg of Beckett, waren uitingen van een avant-garde die het esthetische domein overschrijden ze hadden als doel een alomvattend samenvallen van de esthetische ervaring met de dagelijkse, existentiële ervaring. Een grote utopie die voor Adorno verbonden was met het revolutionaire marxisme en met wat Nietzsche ‘de kunst van het kunstwerk’ noemde, of de esthetische beschrijving van het gehele bestaan. Het kunstwerk in de frontlinie van de emancipatie en de vooruitgang. De avant-garde wilde het ‘het’, dat best met u meegaat, nogal eens veronachtzamen. Maar ze kende wel een power.

GÈNE   UNE JOYEUSE FORCE QUI VA!

SIEN EEN ZONNIGE VERSCHRIKKING.

GÈNE   MET SIEN EGGERS.

SIEN EN GÈNE BERVOETS.

**GÈNE   EEN ZONNIGE VERSCHRIKKING. IK WAS KAPITEIN
VAN DE LANGE OMVAART.**

SIEN GOEIEDAG KAPITEIN, MAG IK MEE?

GÈNE WEL JA NATUURLIJK, KOM MAAR AAN BOORD.

SIEN KAPITEIN?

GÈNE JA.

SIEN WAARHEEN VAREN WE?

**GÈNE WE GAAN NAAR EEN EILAND HIER VER VANDAAN.
DAAR WAAR DE ZON EEN LIED ZINGT TOT DIEP IN JE BORST,
HAAR STRALEN ZICH OM JE HART SLINGEREN EN HAROP DE
ZON JE HART UIT JE BORSTKAS RUKT EN UITSTROOIT IN DE
MOOIE, ZACHTE WIND.**

SIEN OH KAPITEIN!

**GÈNE JA DAT ZEG JE GOED, WE GAAN NAAR DE ZON,
HET LAND VAN DE ZON!**

SIEN EN IK GA MEE!

GÈNE JA ZEKER !

SIEN MAAR ZULLEN WE NIET VERBRANDEN IN DE ZON ?

GÈNE JA ZEKER !

SIEN OH NEE!

GÈNE MAAR WE ZIJN ER NOG NIET !

SIEN GELUKKIG. EUH, KAPITEIN?

GÈNE JA MEISJE.

SIEN IK ZOU TOCH LIEVER TERUG UITSTAPPEN.

**GÈNE TE LAAT. WE ZIJN VERTROKKEN, DE ZON HEEFT
ZICH IN ONZE HARTEN GEBRAND EN WE RAKEN HAAR
NOOIT MEER KWIJT, ZE IS HET ALLERMOOIESTE EN HET
ALLERWAARSTE EN HET ALLERBESTE, ZE IS ABSOLUUT EN
ONAAANRAAKBAAR, JE KAN HAAR NIET ZIEN ZONDER BLIND**

TE WORDEN, EN EENS JE HAAR VERMOEDT, DAN KAN JE NIET MEER WEG.

SIEN KAPITEIN?

GÈNE JA MEISJE.

SIEN VOOR DAT VERHAAL HIER HELEMAAL UIT DE HAND LOOPT ZOU IK TOCH GRAAG UITSTAPPEN.

GÈNE HET VERHAAL ZAL UIT DE HAND LOPEN HET IS HIER AL GOED BEZIG.

SIEN WE HEBBEN EEN BEGIN GEHAD, IK DENK DAT DIT HET MIDDEN IS, KUNNEN WE DAN NU NAAR DE ONTKNOPING?

GÈNE NEEN ! DE ONTKNOPING IS OP DRIFT GESLAGEN EN WIJ DOBBEREN ROND.

SIEN VRESELIJK!

GÈNE JA MEISJE VRESELIJK, MAAR WIJ WETEN TENMINSTE DAT WIJ NAAR DE ZON GAAN...

SIEN MAAR OOK DAT WE ER NIET ZULLEN GERAKEN!

GÈNE EN DAN, LET DAT ONS?

SIEN OH NEE.

GÈNE WEES BLIJ MEISJE, WEES BLIJ! WANT DIT IS GEEN TRAGEDIE.

SIEN MAAR WEL TRAGISCH.

GÈNE DIT IS VERSCHRIKKELIJK VERHEFFEND TRAGISCH, JAWEL, MAAR GEEN TRAGEDIE.

KIJK TOCH MEISJE, MISSCHIEN IS DIT, DIT UITVAREN, DEZE ZONNIGE VERSCHRIKKING, DEZE BLIJE ZONNIGE TOCHT, HET BEGIN VAN HET VRIJE SUBJECT. HET VRIJE IK EN HET VRIJE JIJ, VAN GELAAT TOT GELAAT, HIER VAREND ONDER

**DE ZON, HIER ZIJN WIJ, DOOR DE GENADELOZE
SCHEPPENDE SCHOONHEID, SCHEPPENDE GOEDHEID EN
SCHEPPENDE WAARHEID VAN DE ZON OPGEROEPEN,
GEBONDEN EN VERNEDERD, ZO VAREN WIJ VRIJ, OOG IN
OOG MET DE TRAGISCHE VERSCHRIKKING.**

**SIEN MAAR WAARHEEN VAREN WE KAPITEIN? MOEST DIT
EEN TRAGEDIE ZIJN ZOU IK TENMINSTE WETEN DAT NA
DEEL ÉÉN DEEL TWEE KOMT EN DAN DEEL DRIE EN DAT WE
KUNNEN AFRONDEN MET EEN EPILOOG EN DAN NAAR HUIS.**

**GÈNE IN DE ZONNIGE VERSCHRIKKING IS GEEN
THUISKOMST, ER IS ENKEL DIT BLIJVEND VERTREK.**

**SIEN MAAR ZO'N BEETJE STRUCTUUR, KAPITEIN, ZODAT IK
WEET WAARAAN EN WAARAF ?**

**GÈNE DE ZONNIGE VERSCHRIKKING IS EEN GENRE DAT
KEER OP KEER, BIJ IEDER UITVAART OPNIEUW, ZOEKT
NAAR ZIJN EIGEN FORMELE WETTEN EN STRUCTUUR. DE
ZONNIGE VERSCHRIKKING WEET DAT DE WET MET
HOOFDLETTER ZICH NIET LAAT KENNEN, OMDAT DE KENNIS
VAN DE WET VERSCHROEID WORDT DOOR DE SCHEPPENDE
ZON, EN DAAROM, MEISJE, ZIJN WIJ VEROORDEELD TE
STUREN VOLGENS KLEINE WETJES, DAG PER DAG, GOLF NA
GOLF. IN DE TRAGEDIE WAS DE WET GEKEND. MAAR WIE
ZOALS WIJ LEVEN VAN DE SCHEPPENDE ZON, DIE WEET DAT
DE WARE KENNIS VAN DE WET ENKEL TERUG TE VINDEN IS
IN DE ONLEESBARE AS, IN DE AS VAN DE WARE KENNIS,
ALTIJD AL VERSCHROEID DOOR DE SCHEPPENDE ZON. WIJ
KENNEN DE WET NIET. IN DE TRAGEDIE IS DE WET GEKEND,**

**EN DAAROM KUNNEN DE TRAGEDIESPELERS ZICH HOUDEN
AAN STEEDS DEZELFDE FORMELE WETTEN, DRIE DELEN EN
EEN EPILOOG BIJVOORBEELD, MAAR WIJ WETEN DAT WAAR
MEN VROEGER DACHT DAT MEN DE WARE KENNIS VAN DE
WET LAS, MEN EIGENLIJK ENKEL ZICHZELF LAS IN DE AS
VAN HET SCHRIFT, IN HET DOOR DE SCHEPPENDE ZON
ALTIJD AL TOT AS HERLEIDDE SCHRIFT. EN DAAROM ZIJN
WIJ DAG PER DAG, GOLF NA GOLF, OP ZOEK, TASTEND,
SECONDE PER SECONDE PERSPECTIEF KIEZEND EN
GEBONDEN AAN EEN GRONDELOZE
VERANTWOORDELIJKHEID, NAAR DE KLEINE WET DIE ONS
TOT LEIDDRAAD KAN DIENEN.**

SIEN HOE MOET DIT DAN EINDIGEN?

GÈNE NIET. ER IS GEEN EINDE.

SIEN EN WAT ALS IK ZEEZIEK WORDT?

**GÈNE DAN MOET JE GEWOON EVENTJES KOTSEN,
LIEFST OVER DE RELING, EN DAN GAAN WE VOORT. ER IS
GEEN WEG TERUG, EN IN ALLE EERLIJKHEID: ER IS GEEN
ANDERE WEG.**

**SIEN WACHT, IK HEB EEN IDEE. ALS WE TOCH ONS
PERSPECTIEF ZELF MOETEN KIEZEN, DAN KUNNEN WE
TOCH EVENGOED HET PERSPECTIEF KIEZEN DAT DE WET
KENBAAR IS EN TOCH TRAGEDIES BLIJVEN SPELEN?
SNAPPIE? DAN BEN IK NOG OP TIJD THUIS, WANT DAN MOET
SEFFENS DE EPILOOG KOMEN EN DAN ZIT HET EROP.**

**GÈNE DAT IS ZWEMVESTJES-ETHIEK. WIJ GAAN LEREN
VAREN. ZE ZULLEN AL MET TEVEEL ZIJN DE KOMENDE**

**EEUW OM TE DOEN ALSOF DE WET EN GOD DE VADER TOCH
BESTAAT, AL WAS HET MAAR OM ZICH TE KUNNEN
VERGAPEN AAN HET HANENGEVECHT MET ALLAH. DAT
DOEN ALSOF BEGINT ONSCHULDIG, TOTDAT ZE HELEMAAL
OPGAAN IN HET SPEL EN ZE VERGETEN ZIJN DAT ZE
EIGENLIJK DEDEN ALSOF, DAT IS HET BEGIN VAN HET
EINDE. EN EEN ZONNIGE VERSCHRIKKING KENT, NET ZOALS
ONZE VERANTWOORDELIJKHEID, GEEN EINDE.**

SIEN WORDT DAT OP DE DUUR NIET WAT SAAI?

**GÈNE   NEE, WANT JE PROBEERT ALTIJD VOORUIT TE
GAAN.**

**SIEN IN DE TRAGEDIE TOCH OOK: SCÈNE 1, SCÈNE 2, SCÈNE 3
EN ZO VOORUIT TOT DE LAATSTE SCÈNE...**

**GÈNE   JA, IN DE TRAGEDIE GA JE VOORUIT BINNEN HET
KADER VAN DE TRAGEDIE. IN DE ZONNIGE VERSCHRIKKING
PROBEER JE UIT DE KADERS TE BREKEN. IN DE TRAGEDIE
KIJK JE TOE OP DE ONAFWENDBARE ONTWIKKELING VAN
HET NOODLOT. DAT IS HET VERSCHIL: IN DE TRAGEDIE KIJK
JE TOE, IN DE ZONNIGE VERSCHRIKKING KIJK JE OPEN.**

**MAAR WE ZIJN ALLEBEI EVEN VERBONDEN MET HET
TRAGISCHE. HET IS NET UIT DIE BINDING MET HET
TRAGISCHE DAT DE ZONNIGE VERSCHRIKKING ZIJN
VRIJHEIDSLIEFDE HAALT. HET TRAGISCHE IN DE TRAGEDIE
IS EEN KNUPPEL: HET SLAAT JE BONT EN BLAUW TOT JE
GELOUTERD DE ZAAL UIT KRUIPT. HET TRAGISCH IN DE
ZONNIGE VERSCHRIKKING IS HET ZELFDE TRAGISCHE STUK
HOUT ALS DE KNUPPEL IN DE TRAGEDIE, MAAR HIER IS HET**

**EEN BLINDE GELEIDESTOK. DE SCHEPPENDE ZON HEEFT
ONZE OGEN VERBLIND, HET DOEL MET HOOFDLETTER
HEEFT ZE UIT ONZE OGEN WEGGEBRAND, EN WE GAAN
VOORZICHTIG, OP DE TAST, MET ONZE BLINDE
GELEIDESTOK VOORUIT. HET TRAGISCHE OF DE BLINDE
GELEIDESTOK IN DE ZONNIGE VERSCHRIKKING IS
TROUWENS MULTIFUNCTIONEEL JE KAN HEM OOK
GEBRUIKEN ALS STOKJE OM DE SUBLIEMSTE MUZIEK MEE
TE DIRIGEREN, OF OM EEN BORD GENTSE WATERZOOI OP
ZIJN GRIEKS OP TE LATEN RONDDRAAIEN, OF...**

SIEN WAAROM MOETEN WE ALTIJD VOORUIT?

**GÈNE OMDAT DAT DAT ONS LOT IS. WE KUNNEN NIET
ANDERS. VOORUITGAAN IS ONS LOT. DAT IS DE INTIEME
VERWANTSCHAP TUSSEN DE TRAGEDIE EN DE
VOORUITGANGSVERBEELDING VAN DE AVANTGARDE**

**VOORUITGAAN MAAKT INTEGRAAL DEEL UIT VAN ONS
TRAGISCHE, ONVERMIJDELIJKE LOT. DE TRAGEDIE WIL DAT
NIET GEWETEN HEBBEN. DE TRAGEDIE HOUDT HET BIJ
MORELE ZUIVERING EN BEVESTIGING VAN DE BESTAANDE
MORELE ORDE. DE ZONNIGE VERSCHRIKKING WIL VOORUIT
OMDAT ZE ERKENT DAT DE MENS NIET ANDERS KAN. ‘AMOR
FATI’, OF ‘BEMIN JE LOT’, IMPLICEERT ‘AMOR AVANTI’, OF
‘BEMIN JE VOORUITGANG’.**

SIEN MAAR WE WETEN NIET WAAR NAARTOE WE GAAN?

GÈNE EEN VAAG VERMOEDEN.

SIEN JE ZEI DAARNET NAAR HET LAND VAN DE ZON.

GÈNE BIJ WIJZE VAN SPREKEN NATUURLIJK.

SIEN KEN JE ZO NOG WIJZEN VAN SPREKEN?

**GÈNE JA NATUURLIJK WE ZIJN NOOIT IN DAT LAND
GEBOREN EN HET IS ZELFS VREEMD AAN ALLE
AANGEBOREN NATUUR, HET IS NOOIT ONS VADERLAND
GEWEEST EN ZAL DAT NOOIT ZIJN, WE ZULLEN ONS ZELFS
NOOIT TOT DAAR VERPLAATSEN, WE HEBBEN ER GEEN ENE
VERWANTSCHAP MEE, ONS VERLANGEN NAAR DAAR KAN
NOOIT WORDEN VERVULD, EN WE KUNNEN ER NIET EENS
ADEQUAAT OVER SPREKEN MAAR HET IS WAT ONS DOET
SPREKEN...**

Pieter Hier moet ik helaas onderbreken. De zonnige verschrikking is bij deze vertrokken. Waar ze naartoe gaat, wat ze op haar tochten zal meemaken, is niet geweten. Ze kent geen regels en ze kent geen wetten, haar alles bepalende regel en Wet is het ongekend-zijn van de Wet. De zonnige verschrikking is tragisch en fataal gebonden aan de erkenning van die onkenbaarheid. Het is wat haar oproept, wat haar aandrijft, wat haar voortstuwt. Het is wat in haar het verlangen ontsteekt naar iets heel anders, iets altijd heel anders, naar het absoluut andere. Het is dat verlangen dat gesprek mogelijk maakt van gelaat tot gelaat, van subject tot subject. In de zonnige verschrikking kan worden gesproken, in plaats van dat de lippen worden uitgeleend aan het anonieme spreken van noodlot en geschiedenis. Haar uitkomst is onvoorspelbaar, maar haar eschatologische gloed breekt met de totaliteit van de zich ceremonieel herhalende tragedie. Ze treedt voortdurend buiten de oevers van haar eigen zijn. Ze maakt plaats voor de

idee van het zijn dat de grenzen van onze door tragiek doordrongen geschiedenis overschrijdt. Ze stelt zich open voor de volle doorbraak van de exterioriteit. En dat maakt van haar personages bannelingen, altijd weg van huis.

Ik hoop dat het u goed gaat, dat u en het samen goed gaan, waar u ook gaat, waar het ook gaat.